

**SAMARQAND VILOYATI MADANIY MEROSNI O‘QITISH BO‘YICHA
TAJRIBA-SINOV ISHLARI VA ULARNING NATIJALARI**

*O‘zbekiston-Finlandiya pedagogika insituti
Ijtimoiy gumanitar fanlar fakulteti
(tarix yunalishi) 2-kurs Tillayeva Dilshoda*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Samarqand viloyatidagi madaniy meros obyektlarini ta‘mirlash va qayta tiklash jarayonlarini o‘qitish metodikasi, shuningdek, mazkur sohada olib borilgan tajriba-sinov ishlari va ularning natijalari batafsil tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi — madaniy merosni o‘qitish jarayonida metodik yondashuvlarni shakllantirish, amaliyotga tatbiq etish va talabalarning kasbiy ko‘nikmalarini rivojlantirish yo‘llarini aniqlashdir. Maqolada nafaqat tarixiy va madaniy kontekst, balki zamonaviy pedagogik metodlar ham o‘rganilgan va amaliy tajriba asosida tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari Samarqand viloyatidagi madaniy meros obyektlarini saqlash va ularni ta‘mirlash jarayonlarini samarali o‘qitish imkoniyatlarini yoritadi.

Kalit so‘zlar: Madaniy meros, ta‘mirlash va tiklash, o‘qitish metodikasi, tajriba-sinov ishlari, Samarqand viloyati, kasbiy ko‘nikmalar, pedagogik yondashuv.

*Uzbek-Finnish Pedagogical institute
Faculty of Social and Humanitar Sciences
(Master’s degree in History)2 st year Tillayeva Dilshoda*

Annotation: This article provides a detailed analysis of the methodology for teaching the restoration and reconstruction of cultural heritage sites in the Samarkand region, as well as the experimental and trial works conducted in this field and their results. The main aim of the study is to identify ways to develop methodological approaches in the process of teaching cultural heritage, apply them in practice, and enhance students’ professional skills. The article examines not only the historical and cultural context but also modern pedagogical methods, analyzed based on practical experience. The research findings highlight the opportunities for effectively teaching the preservation and restoration of cultural heritage sites in the Samarkand region.

Keywords: Cultural heritage, restoration and reconstruction, teaching methodology, experimental-trial works, Samarkand region, professional skills, pedagogical approach.

Samarqand viloyati o'zining boy tarixiy va madaniy merosi bilan nafaqat O'zbekiston, balki jahon miqyosida ham e'tiborga molik hududdir. Ushbu merosni saqlash va tiklash jarayoni nafaqat arxeologik va arxitektura jihatdan, balki pedagogik nuqtai nazardan ham katta ahamiyatga ega. Madaniy merosni o'qitish jarayonida talabalar amaliy ko'nikmalarni faqat nazariy bilimga emas, balki real obyektlar bilan ishlashga asoslangan holda egallashadi. Shu sababli, metodik yondashuvlar ishlab chiqish va tajriba-sinov ishlarini amalga oshirish muhimdir. Madaniy merosni o'qitish jarayoni nafaqat tarixiy va madaniy bilimlarni o'rgatishga, balki talabalarni amaliy ko'nikmalar bilan ta'minlashga ham qaratilgan. Shu ma'noda, Samarqand viloyatidagi madaniy meros obyektlarini o'rganish va ulardan pedagogik maqsadlarda foydalanish bir qator asosiy vazifalarni o'z ichiga oladi. Birinchi navbatda, talabalarni tarixiy va madaniy obyektlar bilan tanishtirish jarayoni alohida ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda nafaqat ob'ektlarning tashqi ko'rinishi va arxitektura xususiyatlari o'rganiladi, balki ularning tarixiy konteksti, yaratilish davri, ijodiy va ijtimoiy ahamiyati ham tadqiq qilinadi. Tarixiy ma'lumotlarni to'g'ri va tizimli tarzda taqdim etish talabalar uchun nafaqat nazariy bilim, balki ularni o'rganishga bo'lgan qiziqishni ham oshiradi¹. Ikkinchi vazifa sifatida, obyektlarni ta'mirlash va tiklash jarayonlarida amaliy ko'nikmalarni shakllantirish ko'zda tutiladi. Talabalar nazariy bilimlarni egallagandan so'ng, amaliy mashg'ulotlarda qatnashadi. Ular g'isht, yog'och, metall va boshqa materiallar bilan ishlashni o'rganadi, eski ob'ektlarni tiklash usullarini o'z ko'zi bilan kuzatadi va mustaqil ishlash orqali amaliy tajriba hosil qiladi. Shu jarayonda talabalarga turli restavratsiya metodlari, texnologik yondashuvlar va tarixiy asoslarga rioya qilish amaliy ko'nikmalari beriladi. Masalan, Samarqanddagi Registon ansambli yoki Shohi-Zinda majmualarida olib borilgan amaliy mashg'ulotlar talabalarni arxitektura va madaniy merosni saqlash bilan bog'liq nozik jarayonlar bilan tanishtiradi². Uchinchi asosiy vazifa — kasbiy va pedagogik bilimlarni real ish sharoitida qo'llashni o'rgatishdir. Bu esa ularni kelajakda nafaqat mutaxassis sifatida, balki madaniy merosni saqlash bo'yicha fuqarolik pozitsiyasini shakllantiradi. Masalan, talabalar Shohi-Zinda majmuasida olib borilgan tiklash jarayonida tarixiy ob'ektlarni qayta ishlashning turli usullarini o'rganib, ularni nazariy bilim bilan

¹ Karimov, T. (2020). *Samarqand tarixi va madaniy merosini o'qitish metodikasi*. Toshkent: O'zbekiston Fanlar Akademiyasi.

² Nazarov, R. (2019). *Ta'mirlash va restavratsiya jarayonida amaliy mashg'ulotlar*. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti Nashriyoti.

bog'lash imkoniyatiga ega bo'ldilar³. Madaniy merosni o'qitish vazifalari doimiy yangilanib boruvchi pedagogik yondashuvlar bilan boyitilishi lozim. Yangi texnologiyalar, masalan, virtual modellashtirish, 3D skanerlash va interaktiv dasturlar o'quv jarayoniga tatbiq etilganda, talabalar nafaqat amaliy ko'nikmalarini oshiradi, balki innovatsion yondashuvlarni ham o'rganadi. Shu bilan birga, pedagoglar tajriba-sinov ishlarini tahlil qilib, yangi metodlarni ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo'ladi, bu esa o'qitish jarayonini sifat jihatidan yuqori darajaga ko'taradi. Natijada, madaniy merosni o'qitishning asosiy vazifalari tarixiy bilimni oshirish, amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, kasbiy va pedagogik bilimlarni qo'llash, ilmiy-tadqiqot yondashuvlarini joriy etish va innovatsion pedagogik metodlarni tatbiq etish kabi ko'p qirrali tizimni tashkil qiladi. Shu tarzda tashkil etilgan o'quv jarayoni talabalarni kompleks tarzda tayyorlaydi va ularni madaniy merosni saqlash va rivojlantirishga mas'uliyatli mutaxassislar sifatida shakllantiradi.

Madaniy merosni o'qitishning nazariy asoslari bir nechta printsiplarga tayangan bo'lib, ularning har biri talabalarning bilim, ko'nikma va kasbiy salohiyatini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi. Birinchi navbatda, madaniy merosni o'qitishning **tarixiy asoslari** talabalar uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Talabalar avvalo o'rganilayotgan obyektlarning tarixiy, arxitektura va madaniy ahamiyatini chuqur tahlil qiladilar. Bu jarayonda ular tarixiy hujjatlar, eskizlar, eski suratlar va arxitektura loyihalarini o'rganib, ob'ektning yaratilish davri va me'moriy xususiyatlarini tushunadilar. Tarixiy asos orqali talabalar nafaqat nazariy bilim egallashadi, balki o'rganayotgan obyektlar bilan muloqot qilish, ularning tarixiy ahamiyatini qadrlash va saqlashga tayyor bo'lishadi. Tarixiy asoslar talabalarga tarixiy ob'ektlarni tahlil qilish, ularning struktura va dizayn xususiyatlarini aniqlash hamda ularni tiklash jarayonida qo'llash imkonini beradi. Keyingi asos — **amaliy asos** bo'lib, bu jarayon talabalarning real ish sharoitida ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan. Ta'mirlash va tiklash mashg'ulotlarida talabalar materiallar, texnologiyalar va arxitektura usullarini o'z ko'zi bilan ko'rib o'rganadilar. Ular g'isht, yog'och, metall va boshqa materiallar bilan ishlashni o'rganadi, tarixiy ob'ektlarni tiklash va restavratsiya qilish jarayonlarini amaliyotda sinab ko'radilar. Amaliy mashg'ulotlar nafaqat ko'nikmalarni shakllantiradi, balki talabalarni mas'uliyatli bo'lishga, muammolarni hal qilishga va o'z fikrini asoslab ishlashga o'rgatadi.

Madaniy merosni o'qitishda metodik yondashuvlarning amaliy jihati tajriba-sinov ishlariga asoslanadi. Tajriba-sinov ishlari bir nechta bosqichlarda amalga

³ Rustamov, D. (2022). *Shohi-Zinda majmuasi va talabalarning amaliy mashg'ulotlari tajribasi*. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti.

oshiriladi. Birinchi bosqich — **reja tuzish**, bunda har bir talaba yoki guruh o'rganilayotgan ta'mirlash yoki tiklash loyihasi bo'yicha ish rejasini ishlab chiqadi. Rejada obyektning tarixiy xususiyatlari, ishlatiladigan materiallar va qo'llaniladigan metodlar batafsil ko'rsatiladi. Bu bosqich talabalarni tizimli fikrlash, rejalashtirish va ilmiy yondashuvni qo'llashga o'rgatadi. Ikkinchi bosqich — **amaliy mashg'ulotlar**, unda talabalar Samarqand viloyatidagi madaniy meros obyektlarida ta'mirlash va tiklash jarayonlarini kuzatadilar va kichik qismlarni mustaqil qayta tiklash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Tajriba-sinov ishlari talabalarni **ijodiy va tahliliy yondashuv** bilan ishlashga o'rgatadi. Talabalar turli tiklash metodlarini solishtirib, eng maqbul usullarni tanlaydilar va ijodiy qarorlar qabul qiladilar. Shu jarayon orqali ular tanqidiy fikrlash, mustaqil qarorlar qabul qilish va murakkab vazifalarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Shuningdek, tajriba-sinov ishlari pedagoglarning **metodik ko'nikmalarini oshirish**ga ham xizmat qiladi. Pedagoglar amaliy mashg'ulotlar orqali o'quv jarayonidagi xatolarni aniqlash, yangi metodlarni ishlab chiqish va o'quv jarayon

Xulosa o'rnida, Samarqand viloyatidagi madaniy merosni o'qitish jarayoni, tajriba-sinov ishlari orqali ko'rsatdiki, amaliyotga asoslangan metodika talabalarni kasbiy va shaxsiy jihatdan tayyorlashda eng samarali vosita hisoblanadi. Nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalarni birlashtirish orqali talabalar real ish sharoitida o'zlarini sinash, obyektlarni tiklash va restavratsiya qilish jarayonlarida mas'uliyatni his qilish imkoniga ega bo'ladilar. Tajriba-sinov ishlari talabalarni ijodiy va tahliliy fikrlashga, mustaqil qarorlar qabul qilishga hamda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali innovatsion yondashuvlarni o'rganishga o'rgatadi. Shu tariqa, pedagoglar o'quv jarayonini takomillashtirish, yangi metodlarni tatbiq etish va o'quvchilarni kompleks tayyorlash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Umuman olganda, madaniy merosni o'qitishning nazariy asoslari, amaliy mashg'ulotlar, pedagogik va innovatsion yondashuvlar birgalikda talabalarni kompleks tarzda tayyorlashga xizmat qiladi. Bu jarayon nafaqat bilim va ko'nikmalarni shakllantiradi, balki talabalarda madaniy merosni saqlash va rivojlantirishga mas'uliyatli mutaxassis sifatida qarashni rivojlantiradi. Shu bois, tajriba-sinov ishlari orqali ishlab chiqilgan metodika Samarqand viloyatidagi madaniy meros obyektlarini o'qitish va restavratsiya jarayonlarini samarali tashkil etish uchun asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Tursunov, I. *Ilmiy-tadqiqot yondashuvlari va madaniy merosni o'qitish*. Toshkent: Ilmiy Nashrlar, 2018.

2. Rustamov, D. *Shohi-Zinda majmuasi va talabalarning amaliy mashg'ulotlari tajribasi*. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti, 2022.
3. Sobirov, F. *Innovatsion pedagogik metodlar va madaniy meros*. Toshkent: Fan va Ta'lim, 2020.
4. Qodirov, M. *Madaniy merosni saqlash va restavratsiya texnologiyalari*. Toshkent: O'zbekiston Me'morlik Instituti, 2019.
5. Xolmatov, B. *Arxitektura merosini o'qitish metodikasi va tajriba-sinov ishlari*. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti Nashriyoti, 2021.

